

(Research article)

แนวทางการพัฒนาโครงการโปรแกรมการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่ กรณีศึกษาเรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์

Development Guidelines for the Orientation Program

for New Inmates: A Case Study of Kalasin Provincial Prison

เฉลิมลาภ อ้วนศรี¹ และ อาริยา ปองศิริ^{1*}Chalermmlap Ounsri¹ and Ariya Pongsiri^{1*}

วันที่รับบทความ (Received) วันที่ได้รับบทความฉบับแก้ไข (Revised) วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)
26 กรกฎาคม 2568 8 ตุลาคม 2568 9 ตุลาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาโครงการโปรแกรมการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่กรณีศึกษาเรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษาผลการดำเนินโครงการ โดยใช้ CIPPIEST Model เพื่อเปรียบเทียบลักษณะการกระทำตามกฎหมาย และอัตราโทษจำคุก ต่อผลการดำเนินโครงการ และเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาโครงการ โดยมีประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้คือ ผู้ต้องขังเข้าใหม่เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง จากการคำนวณตัวอย่าง ผู้วิจัยคำนวณขนาดตัวอย่างได้ จำนวน 284 คน แต่ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล จำนวน 300 คน คิดเป็นร้อยละ 105.63 เพื่อลดความคลาดเคลื่อน แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ สรุปและอภิปรายผลการวิจัย ผลการศึกษาพบว่า

ผลการศึกษาสภาพการดำเนินโครงการ โดยใช้ CIPPIEST Model อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.98, S.D = 0.94) ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของภาพรวมผลการดำเนินโครงการ โดยใช้ CIPPIEST Model ต่อลักษณะการกระทำตามกฎหมาย และอัตราโทษที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาพรวมผลการดำเนินโครงการไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Sig. > 0.05) ส่วนแนวทางการพัฒนาโครงการโปรแกรมการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ สามารถจำแนกได้เป็น 3 ด้าน คือ ด้านทัศนคติผู้ต้องขัง ด้านการจัดโครงการ ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

คำสำคัญ: ผู้ต้องขังเข้าใหม่, เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์, CIPPIEST Model, แนวทางการพัฒนาโครงการ

¹คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

¹Faculty of Liberal Arts, Kalasin University

*Corresponding author email: ariya.po@ksu.ac.th

Abstract

This research, titled Development Guidelines for the Orientation Program for New Inmates: A Case Study of Kalasin Provincial Prison, aimed to examine the outcomes of the program implementation using the CIPPIEST Model, to compare the effects of different types of criminal offenses and imprisonment sentences on the program outcomes, and to propose guidelines for developing the program. The population consisted of newly admitted inmates at Kalasin Provincial Prison. The study employed a survey research design, using a questionnaire as the main data collection instrument. Data were collected personally by the researcher. Based on sample size calculation, the required sample was 284 participants; however, data were collected from 300 participants (representing 105.63% of the calculated sample) to reduce potential error. The data were analyzed using descriptive and inferential statistics, followed by conclusions and discussions of the findings.

The results revealed that the overall program implementation, evaluated through the CIPPIEST Model, was at a high level ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.94). The results of the analysis of differences in the overall results of the project implementation using the CIPPIEST Model regarding the offense under the law and the different penalty rates showed that the opinions towards the overall results of the project implementation were not statistically significantly different (Sig. > 0.05). The proposed development guidelines for the orientation program for new inmates at Kalasin Provincial Prison comprised three key aspects: (1) inmates' attitudes, (2) program management, and (3) physical environment.

Keywords: New Inmates, Kalasin Provincial Prison, CIPPIEST Model, Program Development Guidelines

บทนำ

เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ มีต้องขังเข้าใหม่ จากวันที่ 1 ตุลาคม 2567 ถึง วันที่ 31 พฤษภาคม 2568 ผู้ต้องขังชาย 865 คน ผู้ต้องขังหญิง 115 คน รวมผู้ต้องขังทั้งสิ้น จำนวน 980 คน นั้นหมายความว่า มีจำนวนผู้ต้องขังกระทำความผิดเพิ่มมากขึ้น (ข้อมูลภายใน เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม, 2568)

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามหลักทัณฑวิทยาแผนใหม่ ตามหลักแนวคิดของสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม (Positive school) ที่มีแนวความคิดในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูโดยมีการดำเนินโครงการต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติในลักษณะผสมผสานระหว่างการใช้เรือนจำเป็นสถานที่ควบคุมและแก้ไขปรับทัศนคติและ

พัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดีให้ได้รัฐบาลจึงได้มอบหมายให้กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรมรับผิดชอบในการกิจนี้

การปฏิบัติงานของเรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์มีบทบาทสำคัญในการควบคุม แก้ไข และฟื้นฟูผู้ต้องขังให้สามารถปรับตัวและกลับคืนสู่สังคมได้อย่างมีคุณภาพ กระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการปรับตัวของผู้ต้องขัง คือ “โครงการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่” ซึ่งถือเป็นกิจกรรมแรกๆ ที่ผู้ต้องขังได้รับหลังจากเข้าสู่กระบวนการจำคุก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกฎระเบียบ สิทธิ หน้าที่ ตลอดจนการสร้างทัศนคติที่เหมาะสมต่อการใช้ชีวิตภายในเรือนจำ การปฐมนิเทศที่มีประสิทธิภาพจะช่วยลดความตึงเครียด ลดความขัดแย้ง และเสริมสร้างพฤติกรรมเชิงบวกของผู้ต้องขัง ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการบริหารจัดการเรือนจำและการบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องขังในระยะยาว (กลุ่มงานพัฒนาระบบการพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขัง สำนักวิจัยและพัฒนากระบวนการราชทัณฑ์ กรมราชทัณฑ์, 2557) ตามพระราชบัญญัติมาตรการป้องกันและระงับการกระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ. 2565 โดยในปี 2567 พบว่า มีอัตราการกระทำผิดซ้ำร้อยละ 17.14 มีการขับเคลื่อนโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังตามลักษณะแห่งคดีและพฤติกรรมกระทำผิด สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ต้องขัง เกิดเรือนจำเฉพาะทาง (ด้านการเกษตร ด้านเรือนจำอุตสาหกรรม และด้านเรือนจำฝึกวิชาชีพ ด้านการศึกษา ด้านความสามารถ พิเศษ) การบำบัดฟื้นฟูยาเสพติด ในกลุ่มผู้ต้องขังที่ได้รับการบำบัดโดยแพทย์ ซึ่งสามารถลดอัตราการกระทำผิดซ้ำได้ (กรมราชทัณฑ์, 2568)

สำหรับ เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ ในฐานะเรือนจำประจำจังหวัดที่มีจำนวนผู้ต้องขังเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จำเป็นต้องมีแนวทางปฐมนิเทศที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ เพื่อให้การดูแลผู้ต้องขังเข้าใหม่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาโครงการโปรแกรมการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่กรณีศึกษาเรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์” จึงมีความสำคัญทั้งในเชิงทฤษฎีและปฏิบัติ กล่าวคือ เป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่โดยประยุกต์ใช้ CIPPIEST Model ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model, 2007) เป็นกรอบในการประเมินผลและพัฒนาโครงการ ตลอดจนเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงโครงการให้สอดคล้องกับนโยบายของกรมราชทัณฑ์ และสนับสนุนการยกระดับมาตรฐานการพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขัง และเพื่อนำไปสู่การเสนอแนวทางการพัฒนาโครงการต่อไป ที่ผ่านมายังไม่มีการประยุกต์ใช้ CIPPIEST Model ในการประเมินโครงการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่ในบริบทของเรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นเหตุผลที่งานวิจัยนี้มีความสำคัญเชิงทฤษฎี

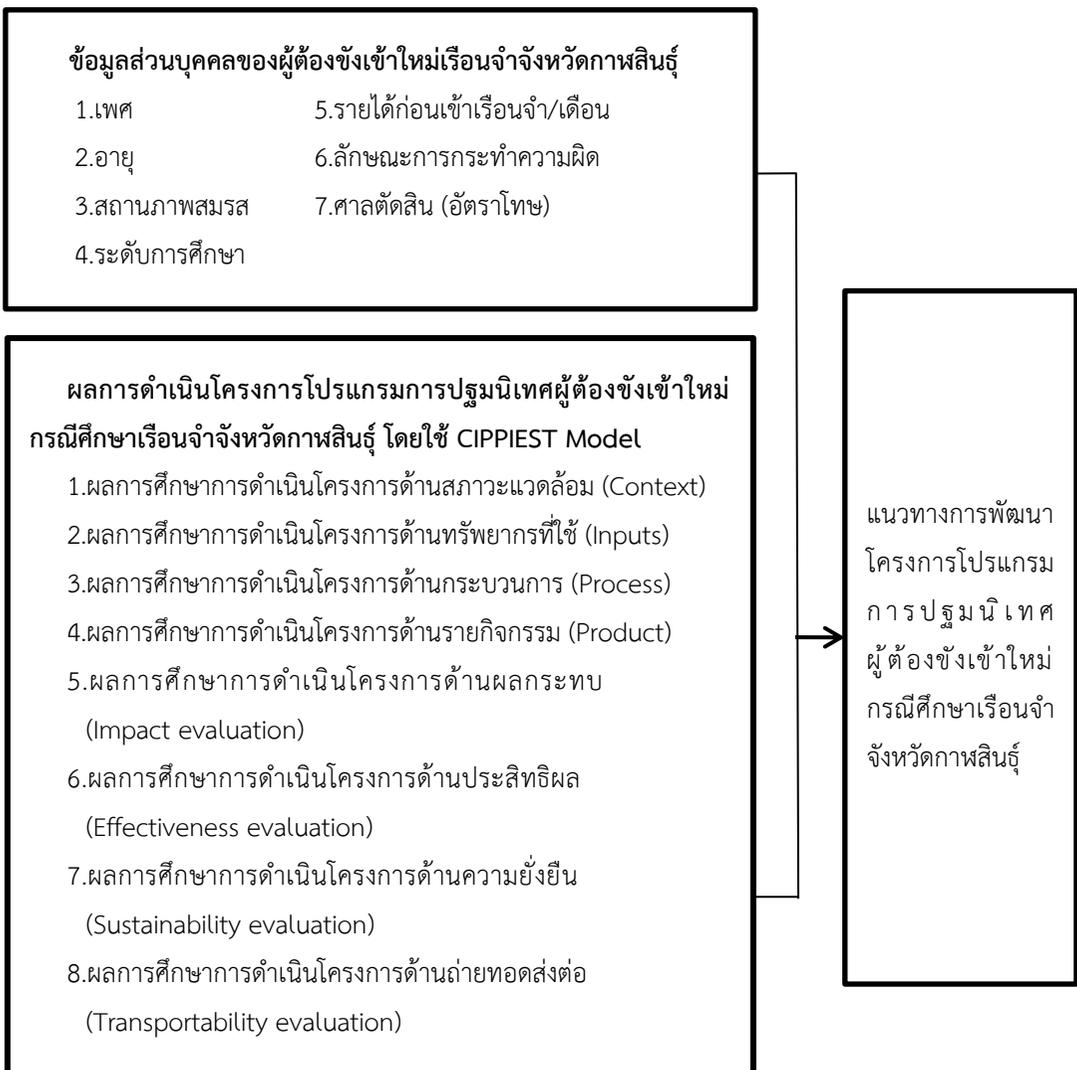
วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาผลการดำเนินโครงการโปรแกรมการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้ CIPPIEST Model
2. เพื่อเปรียบเทียบลักษณะการกระทำความผิดกฎหมาย และอัตราโทษจำคุก ต่อผลการดำเนินโครงการโปรแกรมการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่กรณีศึกษาเรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์

3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาโครงการโปรแกรมการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่กรณีศึกษาเรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์

กรอบแนวคิดการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ CIPPIEST Model ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model, 2007) เป็นกรอบในการประเมินผลโครงการ เพื่อผลการศึกษาใช้ในการปรับปรุงโครงการให้สอดคล้องกับนโยบายของกรมราชทัณฑ์ และสนับสนุนการยกระดับมาตรฐานการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง และเพื่อนำไปสู่การเสนอแนวทางการพัฒนาโครงการอื่นต่อไป

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการศึกษา

วิธีการวิจัยหรือระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากร การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาโครงการโปรแกรมการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่ เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ ทั้งหมดจำนวน 980 คน (ผู้ต้องขังเข้าใหม่เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์) ในช่วงระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2567 ถึง วันที่ 31 พฤษภาคม 2568

2. กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษา ได้แก่ ผู้ต้องขังเข้าใหม่เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่เข้าร่วมโครงการโปรแกรมการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยผู้วิจัยได้กำหนดขนาดตัวอย่างในการเก็บข้อมูล โดยใช้วิธีของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973)

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n แทน ขนาดตัวอย่าง

N แทน ขนาดของประชากร

e แทน ระดับความเชื่อมั่น 95% สัดส่วนความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05

การคำนวณหาขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ได้ดังนี้

$$n = \frac{980}{1 + 980 (0.05)^2}$$

$$n = 284 \text{ คน}$$

ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 284 คน ใช้วิธีการสุ่มผู้ต้องขังเข้าใหม่เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ที่เข้าร่วมโครงการ แต่ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล จำนวน 300 คน คิดเป็นร้อยละ 105.63 เพื่อลดความคลาดเคลื่อน

3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือของการวิจัยครั้งนี้ คือ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) แนวทางการพัฒนาโครงการโปรแกรมการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยข้อคำถามสร้างจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อตอบวัตถุประสงค์งานวิจัย แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ต้องขังเข้าใหม่เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการเพื่อให้เลือกตอบ (check list) จำนวน 7 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ก่อนเข้าเรือนจำ/เดือน ลักษณะการกระทำความผิดกฎหมาย และศาลตัดสิน (อัตราโทษ)

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับการศึกษาสภาพการดำเนินโครงการโปรแกรมการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้ CIPPIEST Model จำนวน 40 ข้อ มีลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับ โครงการโปรแกรมการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open Ended)

3.2 การหาคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการตรวจสอบเพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือวัด โดยมีขั้นตอน ดังนี้

เครื่องมือวัด ได้ผ่านการพิจารณาด้านเนื้อหา ความหมาย และการใช้ภาษาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบความครอบคลุมตามโครงสร้างของเนื้อหา ความสอดคล้องของข้อความถามกับขอบเขตของความรู้ที่กำหนดเป็นเป้าหมาย (Index Of Congruence: IOC) โดยนำเครื่องมือปรับปรุงแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้าน จำนวน 3 ท่าน โดยผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านพิจารณาลงความเห็นและให้คะแนน โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ให้คะแนน +1 ถ้าแน่ใจว่าข้อความวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์

ให้คะแนน 0 ถ้าไม่แน่ใจว่าข้อความวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์

ให้คะแนน -1 ถ้าแน่ใจว่าข้อความวัดได้ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์

$$\text{สูตร } IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC หมายถึง ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อความถามกับสิ่งที่ต้องการวัด

$\sum R$ หมายถึง ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเนื้อหาทั้งหมด

N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

แทนค่าจากสูตร กรณีผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน มีความเห็นตรงกันว่า ให้ข้อความถามเป็นตัวแทนของการวัด

$$IOC = \frac{3}{3} = 1$$

เกณฑ์การพิจารณา

1. ข้อความถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50-1.00 มีค่าความเที่ยงตรง ใช้ได้

2. ข้อความถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 ต้องปรับปรุง ยังใช้ไม่ได้

ซึ่งผลการคำนวณเท่ากับ 1 สามารถนำเครื่องมือดังกล่าวไปใช้เก็บข้อมูลได้

3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลครั้งนี้ผู้วิจัยทำการส่งแบบสอบถามด้วยตนเอง โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่มีความยินดีในการให้ข้อมูล และนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ ไปทำการวิเคราะห์ประมวลผลต่อไป

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสมบูรณ์ถูกต้องของแบบสอบถามแล้ว จึงได้นำข้อมูลมาประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อทำการวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ SPSS (Statistical Package For Social Sciences) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ นำมาวิเคราะห์ค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) โดยนำเสนอเป็นข้อมูลเป็นตาราง

ตอนที่ 2 การศึกษาสภาพการดำเนินโครงการโปรแกรมการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้ CIPPIEST Model นำมาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard

Deviation) โดยสรุปนำเสนอเป็นข้อมูลเป็นตารางและข้อความประกอบ ซึ่งเกณฑ์ในการประเมินผลการวิเคราะห์ข้อมูลใช้เกณฑ์ของเบสต์ (Best, 1981) ในการนำเสนอข้อมูลการประเมินผลการดำเนินงาน จำแนกออกเป็น 5 ช่วง โดยแบ่งช่วงค่าคะแนนจากการคำนวณ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00 หมายถึง ผลการดำเนินโครงการ อยู่ในระดับ มากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49 หมายถึง ผลการดำเนินโครงการ อยู่ในระดับ มาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49 หมายถึง ผลการดำเนินโครงการ อยู่ในระดับ ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49 หมายถึง ผลการดำเนินโครงการ อยู่ในระดับ น้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49 หมายถึง ผลการดำเนินโครงการ อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับ โครงการโปรแกรมการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ นำมาวิเคราะห์ค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการดำเนินโครงการโปรแกรมการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้ CIPPIEST Model เปรียบเทียบลักษณะการกระทำตามผิดกฎหมาย และอัตราโทษจำคุก ต่อผลการดำเนินโครงการโปรแกรมการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่กรณีศึกษาเรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ และเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาโครงการโปรแกรมการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่กรณีศึกษาเรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ การศึกษาครั้งนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการสำรวจใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ต้องขังเข้าใหม่เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ที่เข้าร่วมโครงการ จากการคำนวณตัวอย่างผู้วิจัยสามารถคำนวณขนาดตัวอย่างได้ จำนวน 284 คน แต่ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล จำนวน 300 คน คิดเป็นร้อยละ 105.63 เพื่อลดความคลาดเคลื่อน

โดยผู้วิจัยขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ข้อมูลส่วนบุคคลผู้ต้องขังเข้าใหม่เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 219 คน คิดเป็นร้อยละ 97.0 มีอายุ 31 - 40 ปี จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 38.0 มีสถานภาพโสด จำนวน 213 คน คิดเป็นร้อยละ 71.0 มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 158 คน คิดเป็นร้อยละ 52.7 มีรายได้ก่อนเข้าเรือนจำ ต่ำกว่า 10,000 บาท/เดือน จำนวน 152 คน คิดเป็นร้อยละ 50.7 มีลักษณะการกระทำผิดตามกฎหมายเป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด จำนวน 214 คน คิดเป็นร้อยละ 71.3 มีอัตราโทษไม่เกิน 3 ปี จำนวน 167 คน คิดเป็นร้อยละ 55.7

ตารางที่ 1 ภาพรวมผลการดำเนินโครงการโปรแกรมการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้ CIPPIEST Model

ภาพรวมผลการดำเนินโครงการโปรแกรมการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้ CIPPIEST Model	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
2.1 ด้านสภาวะแวดล้อม (Context)	3.99	0.91	มาก
2.2 ด้านทรัพยากรที่ใช้ (Inputs)	3.95	0.95	มาก
2.3 ด้านกระบวนการ (Process)	3.93	0.97	มาก
2.4 ด้านรายกิจกรรม (Product)	4.11	0.97	มาก
2.5 ด้านผลกระทบ (Impact evaluation)	3.96	0.94	มาก
2.6 ด้านประสิทธิผล (Effectiveness evaluation)	4.00	0.95	มาก
2.7 ด้านความยั่งยืน (Sustainability evaluation)	4.00	0.95	มาก
2.8 ด้านการถ่ายทอดส่งต่อ (Transportability evaluation)	3.94	0.93	มาก
เฉลี่ยรวม	3.98	0.94	มาก

จากตารางที่ 1 ภาพรวมผลการดำเนินโครงการโปรแกรมการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้ CIPPIEST Model อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.98, S.D = 0.94) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านรายกิจกรรม (Product) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.11, S.D = 0.97) รองลงมา ด้านประสิทธิผล (Effectiveness evaluation) ด้านความยั่งยืน (Sustainability evaluation) อยู่ในระดับมากเท่ากัน ($\bar{X}$ = 4.00, S.D = 0.95) ด้านสภาวะแวดล้อม (Context) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.99, S.D = 0.91) ด้านผลกระทบ (Impact evaluation) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.96, S.D = 0.94) ด้านทรัพยากรที่ใช้ (Inputs) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.95, S.D = 0.95) ด้านการถ่ายทอดส่งต่อ (Transportability evaluation) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.94, S.D = 0.93) และ ด้านกระบวนการ (Process) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.93, S.D = 0.97) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของภาพรวมผลการดำเนินโครงการโปรแกรมการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้ CIPPIEST Model ต่อลักษณะการกระทำตามกฎหมายที่แตกต่างกัน

แหล่งที่มา (Source)	SS (Sum of Squares)	df	MS (Mean Square)	F	Sig. (p-value)
ระหว่างกลุ่ม (Between Groups)	.463	5	.093	.276	.926
ภายในกลุ่ม (Within Groups)	98.705	294	.336		
รวม (Total)	99.168	299			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีลักษณะการกระทำความผิดตามกฎหมายที่แตกต่างกัน จะมีความคิดเห็นต่อภาพรวมผลการดำเนินโครงการโปรแกรมการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้ CIPPIEST Model ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของภาพรวมผลการดำเนินโครงการโปรแกรมการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้ CIPPIEST Model ต่ออัตราโทษที่แตกต่างกัน

แหล่งที่มา (Source)	SS (Sum of Squares)	df	MS (Mean Square)	F	Sig. (p-value)
ระหว่างกลุ่ม (Between Groups)	.787	2	.394	1.189	.306
ภายในกลุ่ม (Within Groups)	98.380	297	.331		
รวม (Total)	99.168	299			

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอัตราโทษที่แตกต่างกัน จะมีความคิดเห็นต่อภาพรวมผลการดำเนินโครงการโปรแกรมการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้ CIPPIEST Model ไม่แตกต่างกัน

แนวทางการพัฒนาโครงการโปรแกรมการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ สามารถจำแนกได้เป็น 3 ด้าน คือ

1. **ด้านทัศนคติผู้ต้องขัง** จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 29.63 โดยผู้ต้องขังส่วนใหญ่ไม่ต้องการกลับเข้ามาในเรือนจำอีก โดยผู้ตอบแบบสอบถามจะนำความรู้ที่ได้จากการอยู่ในเรือนจำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น โดยจะปฏิบัติตัวและปรับปรุงตัวเป็นคนดีของสังคม จะยับยั้งชั่งใจตนเองในการกระทำต่าง ๆ ปรับเปลี่ยน นิสัย ความคิด อารมณ์ ซึ่งแนวทางนี้เป็นแนวทางที่ขึ้นอยู่กับตัวผู้ต้องขังเองที่ต้องประพฤติตัวให้มีความเหมาะสม เพื่อให้ตนเองไม่ต้องกลับมาอยู่ในเรือนจำอีก
2. **ด้านการจัดโครงการ** จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 51.85 โดยผู้ต้องขังมีความเห็นว่าโครงการมีรูปแบบการดำเนินกิจกรรมที่เหมาะสม โดยกิจกรรมที่จัดขึ้นช่วยสร้างรายได้แก่ผู้ต้อง ลดความเครียด โดยมีข้อเสนอสำคัญ คือ ต้องการให้มีการจัดกิจกรรมบ่อย ๆ เพิ่มกิจกรรมด้านดนตรี เพิ่มระยะเวลาในการอบรม เพื่อให้ผู้ต้องขังได้ผ่อนคลายและควรให้การดูแลผู้ต้องขังที่ไม่มีญาติ
3. **ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ** จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 18.52 โดยผู้ต้องขังต้องการให้มีการปรับปรุงสถานที่ให้เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะเรื่องพัดลมที่มีการชำรุด เนื่องจากสถานที่ที่เหมาะสมจะช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนรู้เพื่อทำกิจกรรม

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาโครงการโปรแกรมการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่กรณีศึกษาเรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษาผลการดำเนินโครงการ โดยใช้ CIPPIEST Model เพื่อเปรียบเทียบลักษณะการกระทำตามผิดกฎหมาย และอัตราโทษจำคุก ต่อผลการดำเนินโครงการ และเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาโครงการโปรแกรมการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่กรณีศึกษาเรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้คือ ผู้ต้องขังเข้าใหม่เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ ในช่วงระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2567 ถึง วันที่ 31 พฤษภาคม 2568 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง จากการคำนวณตัวอย่าง ผู้วิจัยสามารถสามารถคำนวณขนาดตัวอย่างได้ จำนวน 284 คน แต่ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล จำนวน 300 คน คิดเป็นร้อยละ 105.63 เพื่อลดความคลาดเคลื่อน แล้วนำข้อมูลที่ได้นำวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ผลการศึกษาพบว่า

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 219 คน คิดเป็นร้อยละ 97.0 มีอายุ 31 - 40 ปี จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 38.0 มีสถานภาพโสด จำนวน 213 คน คิดเป็นร้อยละ 71.0 มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 158 คน คิดเป็นร้อยละ 52.7 มีรายได้ก่อนเข้าเรือนจำ ต่ำกว่า 10,000 บาท/เดือน จำนวน 152 คน คิดเป็นร้อยละ 50.7 มีลักษณะการกระทำผิดตามกฎหมายเป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด จำนวน 214 คน คิดเป็นร้อยละ 71.3 และมีอัตราโทษ ไม่เกิน 3 ปี จำนวน 167 คน คิดเป็นร้อยละ 55.7

ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีลักษณะการกระทำผิดตามกฎหมายที่แตกต่างกัน และมีอัตราโทษที่แตกต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อภาพรวมผลการดำเนินโครงการโปรแกรมการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้ CIPPIEST Model ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($Sig. > 0.05$) ส่วนแนวทางการพัฒนาโครงการโปรแกรมการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ สามารถจำแนกได้เป็น 3 ด้าน คือ ด้านทัศนคติผู้ต้องขัง ด้านการจัดโครงการ ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

อภิปรายผล

ภาพรวมผลการศึกษาสภาพการดำเนินโครงการโปรแกรมการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยผลการศึกษาสภาพการดำเนินโครงการโดยใช้ CIPPIEST Model อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98, S.D = 0.94$) โดยด้านรายการกิจกรรม (Product) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11, S.D = 0.97$) ซึ่งทุกกิจกรรมในโครงการเป็นกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างสุขภาพกายและสุขภาพจิตแก่ผู้ต้องขังใหม่ สามารถใช้ประกอบอาชีพหลังพ้นโทษ และกิจกรรมต่าง ๆ ยังเป็นการลดความเครียดแก่ผู้ต้องขังใหม่ สอดคล้องกับผลการศึกษาของโกวิท เบญจธัญเลิศ และ เสกสัน เครือคำ (2565) ที่พบว่า การฝึกอาชีพของผู้ต้องขังเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนพ้นโทษ เห็นคุณค่าและยอมรับในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อีกทั้งเป็นโอกาสในการมีงานทำหลังพ้นโทษของผู้ต้องขัง นอกจากนี้ในการดำเนินโครงการต่าง ๆ ของเรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ ควรคำนึงถึงความต้องการและความแตกต่างของผู้ต้องขังแต่ละคน เพื่อนำข้อมูลที่ได้นำไปสู่การพัฒนาปรับปรุง และต่อยอด

งานของเรือนจำในด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และพฤติกรรมของผู้ต้องขังเพื่อคืนคนดี มีคุณค่า สู่อสังคม และยังเป็น การตอบสนองนโยบายของกรมราชทัณฑ์ และเป็นประโยชน์สูงสุดต่องานราชทัณฑ์และประเทศชาติต่อไป (สมภพ ขยัน และคณะ, 2568)

ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของภาพรวมผลการดำเนินโครงการโปรแกรมการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้ CIPPIEST Model ต่อลักษณะการกระทำ ความผิดตามกฎหมาย และอัตราโทษที่แตกต่างกันที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาพรวมผลการดำเนินโครงการโปรแกรมการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้ CIPPIEST Model ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Sig. > 0.05) ซึ่งจะเห็นได้ว่าความแตกต่างของลักษณะการกระทำ ความผิดตามกฎหมาย และอัตราโทษไม่มีผลต่อความคิดเห็นของผลการดำเนินโครงการในภาพรวม เนื่องจากการประเมินเป็นศาสตร์และศิลป์ของแต่ละบุคคล ที่มาจากประสบการณ์และจริยธรรมส่วนบุคคล (สำนักวิชาการสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2541)

แนวทางการพัฒนาโครงการโปรแกรมการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ สามารถจำแนกได้เป็น 3 ด้าน คือ ด้านทัศนคติผู้ต้องขัง เป็นปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ต้องขังที่ส่วนใหญ่แสดงให้เห็นว่าไม่ต้องการที่จะเข้ามาอยู่ในเรือนจำซ้ำอีก โดยผู้ต้องขังมีความตั้งใจที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเอง เพื่อให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมหลังพ้นโทษได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของวิระชัย เหล่าลงอินทร์ และคณะ (2552) พบว่า การจัดโครงการ/กิจกรรมอบรมเพื่อพัฒนาความจิตใจของผู้ต้องขัง เป็นแนวทางการป้องกันและแก้ไขการกระทำ ความผิดซ้ำของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม ส่วนด้านการจัดโครงการ ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางด้านอาชีพแก่ผู้ต้องขัง เนื่องจากผู้ต้องขังที่มีอาชีพหลักในการดำรงชีวิตหลังพ้นโทษ จะสามารถมีอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ ไม่กลับมาก่อทำผิดอีก (ภาณุพงศ์ สังขชาติ, 2567) นอกจากนี้ ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ถือเป็นองค์ประกอบในการสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ สอดคล้องกับสมภพ ขยัน และคณะ (2568) ที่พบว่า เรือนจำกลางนครพนมควรจัดให้มีสถานที่ในการจัดการเรียนการสอนตลอดจนใช้สื่อและอุปกรณ์แก่ผู้ต้องขังคดีเกี่ยวกับยาเสพติดให้มีความเหมาะสม เพื่อให้ผู้ต้องขังเกิดการเรียนรู้อย่างถูกต้องของกิจกรรม และต้องคำนึงถึงสภาพปัญหาและความต้องการของผู้ต้องขังเป็นหลักสำคัญ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโครงการ ควรจะมีจำนวน (ชั่วโมง) ในแต่ละหลักสูตรเพิ่มมากขึ้น
2. เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโครงการ ควรจะจัดหาห้องเรียนที่มีเสียงรบกวนน้อย เพื่อใช้ในการสอนด้านวิชาการ ที่ต้องใช้สมาธิมาก
3. เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโครงการ ควรมีความมุ่งมั่นตั้งใจ มีความร่วมมือ ประสานงาน มีความสามัคคีกันในการทำกิจกรรมให้มาก
4. ควรมีการกำหนดแผนการจัดโครงการอบรมหลักสูตรโดยคำนึงถึงสภาพปัญหาและความต้องการของผู้ต้องขังในช่วงแรกของการเข้าสู่ระบบเรือนจำ เป็นหลักสำคัญ ควรประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน

ภายนอกที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญหรือสาขาวิชาชีพในด้านต่าง ๆ เข้ามาเป็นวิทยากรให้ความรู้หรือให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ต้องขังให้ตรงกับสภาพปัญหาและความต้องการ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ ควรเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณเพิ่มจากกรมราชทัณฑ์ หน่วยงานอื่น หรือภาคเอกชนมาเป็นทุนสนับสนุนด้านการดำเนินโครงการปฐมนิเทศให้แก่ผู้ต้องขังเข้าใหม่
2. เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ ควรส่งเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานด้านการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง ไปฝึกอบรมจากกรมราชทัณฑ์ หน่วยงานอื่นหรือ ภาคเอกชน เพื่อเป็นการเพิ่มทักษะ ความรู้ ความชำนาญ ทางด้านการดำเนินโครงการปฐมนิเทศให้แก่ผู้ต้องขังเข้าใหม่ในหลักสูตรต่าง ๆ
3. เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ ควรมีเพิ่มการประชุมเพื่อพัฒนาศักยภาพนโยบายและการดำเนินการด้านโครงการปฐมนิเทศให้แก่ผู้ต้องขังเข้าใหม่ให้ดีขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งถัดไป

1. ควรเพิ่มระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพร่วมด้วย โดยเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น เจ้าพนักงานเรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้บริหารเรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นต้น
2. ควรศึกษาสภาพของการดำเนินโครงการแบบองค์รวม โดยเน้นผลลัพธ์เชิงพฤติกรรม เช่น ระดับความเครียด การปรับตัวในเรือนจำ และอัตราการกระทำผิดซ้ำหลังพ้นโทษ
3. ควรเปรียบเทียบรูปแบบโปรแกรมปฐมนิเทศในเรือนจำอื่น ๆ เพื่อศึกษาความแตกต่างในด้านโครงสร้าง เนื้อหา วิธีการดำเนินงาน และผลลัพธ์ของโปรแกรมในเรือนจำแต่ละแห่ง โดยเฉพาะระหว่างเรือนจำขนาดเล็กกับขนาดใหญ่ หรือระหว่างภูมิภาคต่าง ๆ
4. ควรศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพของผู้ต้องขังเข้าใหม่ เพื่อเข้าใจความรู้สึก ความคาดหวัง และอุปสรรคที่ผู้ต้องขังพบในช่วงแรกของการเข้าสู่ระบบเรือนจำ ซึ่งจะเป็นข้อมูลสำคัญในการปรับปรุงเนื้อหาและวิธีการปฐมนิเทศในครั้งต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมราชทัณฑ์. (2568). *นโยบายของกรมราชทัณฑ์ 8 มิติ งบประมาณ 2568*. นนทบุรี: กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม. <https://main.correct.go.th/>
- โกวิท เบญจัญญเลิศ และ เสกสัน เกรือคำ. (2565). แนวทางที่เหมาะสมในการดำเนินงานตามโครงการประชารัฐ พัฒนาผู้ต้องขังสู่ภาคอุตสาหกรรม: กรณีศึกษาเรือนจำพิเศษธนบุรี. *วารสารกระบวนการยุติธรรม*, 15 (2), 1–16. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JTJS/article/view/254410>
- ภานุพงศ์ สังขชาติ. (2567). การประเมินผลโครงการพัฒนานาวิชาชีพ: กรณีร้านหีบฝอยของเรือนจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม. *การจัดการภาครัฐและการเมือง*, 2 (3), 35–45. <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/jppm/article/view/1679/1380>
- เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์. (2568). *เว็บไซต์กรมราชทัณฑ์*. <https://main.correct.go.th/>
- วีระชัย เหล่าลงอินทร์. (2552). การกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม (Repeated offending of jail inmates in Maha Sarakham Provincial Prison). *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 3 (1), 29–38. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/rmuj/article/view/30216>
- สมภพ ขยัน สามารถ อัยกร และชาติชัย อุดมกิจมงคล. (2568). ปัจจัยความต้องการของมนุษย์ที่มีผลต่อประสิทธิภาพการพัฒนาพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขังเด็ดขาดคดีเกี่ยวกับยาเสพติดเรือนจำกลางนครพนม. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 5 (1), 346–361. <https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU/article/view/3665>
- สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานราชทัณฑ์ กรมราชทัณฑ์. (2557). *คู่มือการปฏิบัติงานด้านการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่*. <https://anyflip.com/qscnj/ihzo>
- สำนักวิชาการสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2541). *แนวทางการประเมินโครงการวิจัยและผลงานวิจัย กระทรวงสาธารณสุข*. *วารสารสาธารณสุขไทย*, 3 (2), 73–80. <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/ThDPHJo/article/view/214019>
- Best, J. W. (1981). *Research in education* (4th ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Stufflebeam, D. L. (2007). *CIPP evaluation model checklist: A tool for applying the CIPP model to assess long-term enterprises*. Kalamazoo, MI: The Evaluation Center, Western Michigan University.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis*. New York, NY: Harper & Row.